

Kyöne

SIHTASUTUSÕ KIHNU KULTUURIRUUM LEHT

nr 10

TALI 2011

Rahvapärasest viulimängust lk 2-3

Rõem ehitamisest lk 3

Kihnu tantsude tantsimise tavad lk 4-6

Mõnda muusiumist lk 6

Sinodaalne liturgia Kihnus lk 7

Kihnu kielekoja tegemistest lk 8

Kihnu I Viulivestival

Kõikimuõdi pidusi ning vestivala tehäse egäl puõl egä terä aa tagant. Meitelgid ei tulõss paramad mõtõt, kudas oma viulipidu kutsu.

Siiamuani Estis sedämuõdi pidu põlõ tehtüd kua mtõ. Ond lõtsa- ning akordionivestivalid, Viljandi kitarrivestival, aga rahvamuusika viuldajatõlõ põlõ kedägid. Selle pidu mõtõ oli kõik viuldajad üle Esti kogo aada, et siis nendelt õppi ning kulda ning riäki, mismuõdi Kihnus oma traditsiooni juurõ tahakohe tulla ning sedä tugõvda.

Kas kua mõnõ Kihnu viulilapsõl ond ühekor-

ra tulõvikkus võemalus kõrgkuõli rahvamuusikat edekohe õepma minnä - kua sie ond meite tänäne olulinõ teema.

Esti kõegõ paramad viuldajad tulidkid kogo, kolm päävä mängeti viulisi, tansiti, pieti nõu ning tehti jäareldusõd. Saemõ kinnitust, et meite alustõt suund ond õigõ ning riäksime, miokõ tulõb Viulivestival oktoobriss 2012 - sellest tulõb üks suur rahvamuusikutõ gurmeepidu, mis mõtlõb suurõ austusõga tahakohe vanameistrite piäle, aga toetab jatkuvalt Kihnu pillimängü traditsiooni üldisemält, väärtüstüb ning tudvustab rahvapäräst viulimängü.

Ah jah, aitima, Kuraga Mari, et Sia olõmõs olõd! (Praegu õpõtub Mari 21-le Kihnu lapsõlõ viulimängü - toim.) Mia tänä kua kõiki osavõtjasi ning toetajasi, edekandõ tegejasi, meite pilliõpõtajasi Hilmat, Liänemetsä Lyd, Jaanus Põlderit, teisi pilliõpõtajasi maesõmalt, lapsõvanõmi, lapsi, külälisi ning sõpru Võrumualt. Erilised tänüd Esti Kultuurkapitali Rahvakultuuri Sihtkapitalilõ ning Pärnümua Sihtkapitalilõ, kelle abiga saemõ vestivali korraldõt ning otsõ esimese vestivali päävä 5 uut eri mõõtus viulid lastõlõ õepmiseks käde anda.

Uiõ-Matu Mare

Rahvapärasesest viiulimängust enne ja nüüd

Saja aasta taguses Eestis toimetasid igapäevaselt veel väga paljud küla- ja pulmaviuldajad, mida me täna enam kahjuks tõdeda ei saa.

Nimetatud viuldajatest ning nende muusikast saame me tänapäeval rääkida vaid kui ajaloolisest rahvamuusikast ehk sellest, mis on olnud. Mis on aga meie võimuses täna, on seda muusikat uurida, taasavastada ja uuesti mängima asuda. Nii on lootust, et selle muusika järgi ka ununenud tantsusammud meelde tuletatakse.

On üldteada, et viiul on omanud samaaegselt kahte erinevat staatust. Ühel juhul räägitakse viulist kui kõrgemaseltskonnana pillist, teisel juhul kui üli-

populaarsest tantsumuusikapillist talupoegade seas. Viiulit on seega võimalik ka mängida üldjoontes kahte moodi: akadeemilisel (ehk koolis omandatud) ja rahvapärasel (ehk iseõpitud) mänguviisil.

Rahvapärast viisi iseloomustavad paljudele jõukohane mängutehnika ning palade omandatavus kuuldelisel teel. Veel 20. sajandi algul kasutatud "isalt pojale"-meetod (st kuuldelisel teel õppimine ehk otsene jälgendamine) on sisuliselt taandunud.

Tänapäeval on viiulimängu võimalik õppida erinevates muusikaõppeasutuses, mistõttu on iseõppinud viuldajad muutunud väga haruldaseks nähtuseks.

Kellelt ja mida on meil õppida?

Rahvapärane viiulimäng selle sõna ajaloolises tähenduses on unustusse vajunud. Õnneks on meil pidepunkte, millest kinni haarata, kui soovime seda osa meie muusikalisest pärimusest taastada ning seejärel ka edasi pärandada.

Kui külapillimehed on meie hulgast jäädavalt lahkunud, siis nende muusikat on õnneks jäädvustatud. Eesti Rahvaluule Arhiivi töötajad on usinasti vanu viiulimehi salvestanud. Arhiivi vahendusel saame

teada, et helisalvestusi on tehtud kokku nelja kihnu viiulimehe mängust.

1929. aastal salvestas helilooja Eduard Oja fonograafi vaharullidele "Kihnu saare kuulsamat pillimeest" Jüri Laaseni (Karduni Jurkat). 1937. aastal salvestasid Herbert Tampere ja August Pulst Tallinnas Riigi Ringhäälingus viuldaja Jaan Palu (Nannu Juani, Vana Nannu) pillimängu. Viimaseid Kihnu saare viiulimehi Mihkel Mäesi (end. Laasen, Vana Mäes) ja Theodor Saart (Kaerametsa Veedat) võeti üles 1970. aastatel Mark Soosaare, Enn Säde, Otilie Kõiva, Ingrid Rüttili, Igor Tõnuristi ja Olav Kiisi eestvõttel.

Eesti Rahvaluule Arhiivi kogudes on hoiul 76 kihnu viiulimuusika erinevat esitust. Kui kokku on Eesti aladelt korjatud 672 viiulipala, siis Kihnu osa selles on märkimisväärne. Kihnlastel tasub olla selle üle uhke!

Meil on olemas meie varandus – ajaloolised salvestused vanast viiulimängust. Kuna need palad on käibelt kadunud, siis seisame me raske ülesande ees. Mida nende paladega tänapäeval peale hakata? Ameerika etnomusikoloog Mantle Hood soovib muusikat uurida seda ise mängides, lauldes või tantsides – nii saab muusikast kõige

Fotod: Raili Leas

usaldusväärsemaid andmeid.

Läbi isikliku kogemuse on võimalik märgata sedagi, mis näiteks mitteviiuldajast uurijal tähelepanu ei ärata ning seetõttu käsitlemata jäävad.

On äärmiselt tore, et Kihnus on taas viiulimängu hakatud harrastama. Kõik saab alguse praktilisest pillimänguuskusest. Pelgalt rääkimisest ei ole kasu, tuleb tegutseda.

Kui viiulimäng saab valdavaks, tekib kindlasti huvilisi, kes vana viiulimuusikat lähemalt uurima hakkavad.

Krista Sildoja,
viuldaja ja etnomusikoloog

Soov hakata uurima Kihnu viiulimuusikat tekkis mul Viljandi Kultuuriakadeemias teisel kursusel, kui valmistusin viiuli erialaeksamik. Minuni jõudis arusaam, et kuna arhiivisalvestised on sageli keeva helikvaliteediga, jäädakse enamasti mängima nende pillimeeste lugusid, keda on keegi juba enne uurinud ja noodistanud. Uurides arhiivimaterjale, avastasin, kui palju on põnevat ainet, mida aga suurema süvenemiseta raske leida.

Helisalvestised, jutud, pildid on laiali eri arhiivides. Kuna puudub ühtne andmebaas, on otsingud üsna aeganõudvad. Samas, seda suurem on rõõm, kui midagi tõeliselt toreid leiad!

Miks aga just Kihnu? Kihnu saar ja seal mängitud muusika hakkas mind paeluma eeskätt ainulaadse kultuurilise koosluse tõttu. Saared on ju alati olnud palju rohkem ja kiiremini mõjutatud läbikäijatest, uutest tuultest ning trendidest (Theodor Saare lugu „Taanikohvima“ on otsene ülevõtt Taanist; paljud teisedki lood tunduvad olevat välismaa mõjutustega, ja see näis mulle põnev). Teisalt on Kihnus olnud lihtsam alles hoida vana ning arendada välja miskit, mida mujalt ei leia. Näiteks Jaan Palu põnevad labajalad.

Traditsiooniliselt on Kihnus pilli mänginud mehed. Mängitud on ise tehtud viiulitel (Jaan Palu näiteks meisterdas oma viiuli kulbinoaga kuusepuust) ja lõõtsadel, instrumentidest on tuntud ka parmupill

ning varasematel aegadel arvata vasti torupill, sest paljud viiulil mängitavad meloodiad on laenatud torupillirepertuaarist.

Tänapäeval on Kihnus kõige populaarsemaks pilliks akordion ja seda mängivad nüüd eelkõige naised. Repertuaar koosneb peamiselt 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi tantsulugudest, mis on laenatud naabruses asuvatest Põhja-Euroopa piirkondadest, kuid tuntuvalt kohalikuks variandiks töödeldud.

Kokku on minule nimeliselt teada kümme viuldajat: Karjamaa Tanil, Karjamaa Jaan (Jaan Oad), Peeter Pull, Mihkel Otenson, Jaan Palu, Jaan Vesik, Jüri Sutt, Jüri Laasen, Mihkel Mäes ja Theodor Saar. Kihnus elas 20. sajandi keskel ka viuldaja Peeter Rooslaid, kes oli tegelikult pärit Ruhnust. Teda ma oma töös lähemalt ei käsitlenud, kuna ta kolis Kihnu alles eelmise sajandi 70. aastatel ning kuulub ikkagi peamiselt Ruhnu traditsiooni.

Materjali viuldajate kohta olen leidnud nii arhiividest kui ka al-

likatest, kust viiteid viuldajatele esialgu ei oodanud leida. Näiteks Jaan Vesiku avastas, lugedes rahvalaulik Maria Vesiku elulugu. Kuigi olen läbi sirvinud enamiku materjali, mida olen Kihnu kohta raamatukogudest leidnud, usun, et mõni viuldaja on kindlasti veel „peidus“. Täna olen näinud üsna mitut pilti minu poolt mainimata viuldajatest, kindlasti oli neid palju rohkem.

1970. aastail oli Kihnus veel kolm viiulimeest, peale Theodor Saare ka ruhnlane Peeter Rooslaid ja Mihkel Mäes. Üldse oli pilt pidudel rõõmsam: lõõtsa või akordioni mõistis tantsuks kääksutada peaaegu iga teine mees. Oletatavasti võis olukord viiulimänguga enne lõõtsa kasutuselevõttu olla samasugune. Aastal 1991 nentis Mihkel Umb Ingrid Rüttille ja Anu Visselile: „Makikisa on nüüd, ei kuule muud ju. Meil olid ikka enne küla pillimehed. Peaaegu iga mees mängis ikka lõõtsast loo välja, lõõtsapillist. Kus nüüd ajad kõvasti muutunud.“ Tõesti – kui kolmekümnendatel on ainuüksi viuldajaid teada saarel üle kümne, siis palju võis olla hiljem lõõtsamängijaid, kui see nii populaarne pill oli!

Praeguseks on Jüri Laaseni lood minu repertuaari raudvaras ning olen nii Mihkel Mäese, Jaan Palu kui ka Theodor Saare viise õpetanud nii eestlastele kui ka rootslastele, norrakatele, taanlastele ja soomlastele, kes on neist alati suure vaimustuses olnud.

Johanna-Adele Jüssi

Suzuki meetodi tutvustus Kihnu Viulifestivalil

07.-09.10.2011 Kihnu Viulifestivali raames tutvustasin S. Suzuki viiuliõpetuse meetodikat Kihnu lastevanematele kui ka lastele, kes varem polnud pilli mänginud.

Õpitoas toimus Kihnu lastele sisestuhatav tund esmastest viulimängu tehnilistest võtetest. Tegime tööd nii individuaalselt kui ka grupitunni. Lapsed olid väga tublid ning innustunud. Kahel päeval õppisime selgeks viis lugu, millest lõppkontserdil tulid esitamisele kaks.

Shinichi Suzuki (1898-1998) oli jaapani viiulipedagoog, kes oli veendunud, et õppimine peaks olema puhas rõõm, mänguline, loov ja motiveeriv tegevus. Iga laps on andekas ja võimeline pillimängu õppima, vaid õppimiskiirus on erinev. Samastab emakeele omandamise kergust muusika õppimisele. Oluline koht Suzuki meetodikas on pillimängu tehnika õpetamisel. Repertuaari valik, põhiliselt rahvusvahelised rahvamuusikapalad (Suzuki vihik I), on üles ehitatud süsteemselt, viulimängu tehnikat arendades, kinnistades. Sarnaselt pärimusmuusikale, õpitakse pillimängu Suzuki meetodika järgi kuulmise järgi. Tähtis osa õpetuses on kuulamisel ja matkimisel.

Isiklikult arvan, et pärimusmuusika ja Suzuki meetodika viulimängu õppimisel võikski kokku käia. Pillimängu tehniline pool on oluline ka pärimusmuusikas, sest ilma selleta on keeruline matkida vana viulimängija poolt kunagi linti mängitud meisterlikke nobedaid käike, võtteid ja kaunistusi.

Töötan Suzuki viiuliõpetajana, sest need pedagoogilised põhimõtted ja selle meetodika juurde käiv sügav filosoofia on mind isiklikult väga puudutanud. Pole ju oluline, millist muusikastiili mängid, vaid see, et sa tunned rõõmu muusikast.

Jõudu, indu ning rõõmu viulimängust!

Kristi Alas

Rõem ehitamisest

Rõema ond egäsugusi. Rõem käde suaja elu kõegõ suurõm kala, rõem võita loterii piält ette suur patakas raha, rõem suaja jagu raskõst aigusõst. Mia avastasi iljaaegu, et oma käegä ehitamine ond kua üks jõlmatu torõ, südant põksutaja rõem.

Kihnus ning Manõjas ond uiõ saandi algusõs kerkün maju sedäsi nao sien. Üsä sagõdast ond omaniku tahtmisõd ning arhitekti mõttõlend luõn uvitavasi kooslusi. Kudas nied täuskasun inimeste mängüd ehituskuntsis aga kogo käüäd suarõlisis miljõõ ning traditsioonõga, ond omaede lugu.

Ond ette jõlusasi näütesi, aga leväb kua kaudulaskmisi, kus kaks maja ond teeneteese kõrvõs nao siga ning sien. Sasja tehä?

Aaratta tahakohe püermine ehk uiõst suetsutarõdõ ning rihe-majade ehitamine kõnõ alla tulõ'mtõ ju, sest kissi tahaks elädä jõlma korssnata ning luõmõga ühe katusõ all? Uiõd aad ond tuõn uiõd nõudmisõd elukvaliteedile, kui sedäsi piinikselt üteldä.

Aga entsed materjalid: palgid ning paelkõ vahelõ sammal, latid ning lavad, malgad ning ruõg, pae- ning muakivid – nied ond ju käeulatusõs tänä kua! Sasja pä-räst neid piäks ää põlgama? Kui õigõ leppüks kogo kohalikõs matõrjaalõs ning jätaks vabas uõnõ kuju? Las egäüks ehitäb omalõ sioksõ maja, kus tämä pere ennätsi kõegõ paramini tunnõb!

Konvõrensil „Kihnu ehituskunsi traditsioonid ning tulõvik“ arvas arhitekt Jaak Huimerind, et Kihnulõ ond taris vällä arõnda soovituslik majatüüp. Arhitekt Jaak-Adam Looveer käüs vällä kooselumaja mõttõ, miokõ arõndab edekohe entse kihnu elumaja stiili kahekümne esimese saandi inimese jaos.

Iäd mõttõd, aga mia arva, et

Manõja Raimondi äärber ond 1861. aasta ehitet suarõ aenuksõ kivimaja, entse Puõtsi mõisa eenämuavahe elumaja rekonstruktsioon. Arhitekt Kristjan Kullerkan. Fotod: Mark Soosaar

Naada Vallo pani oma majalõ vägevä ruõkatusõ ning ehitäs ede jõlusa veranda. Arhitektid Argo ning Katrin Vaikla.

kõegõpiält ond viimne aeg uuri ning jädvusta Kihnu ning Manõja ehitustraditsioon.

Viel ond elus mehi ning naised, kissi mäletäväd, kudas nende nuõrusõs käüdi Tõstamua randõs ruõga lõikamõs ning maesõma metsäst paelka tuõmõs ning kudas talbustõl ühe pääväga katus piäle pandi.

Mõnda leväb Kihnu Muusiumi ning ERMi arhiivist kua, kus üsä paelu piltä Kihnu majadõst oidmõs ond. Rihe Veeda kirjeldusõd kihnu saonast, lamuküegist ning aedast uõtavad kua avaldamist.

Sedä meite instituut plaanibkid.

Tahaks tulõva aasta vällä anda raamatu Kihnu ehituskunsi, sasja ond siiamuani üsä vähä uurit. Selless raamatuss tulõb kindlast juttu tänapääväst ning kui arhitektid nda kaugõlõ jõudvad, siis kua soovitusi tulõvikuks. Soovitusõ andminõ põlõ'mtõ lihtne tüe.

Kõegõpiält ond taris Kihnu ning Manõja püselänike käest küsüda, miokõst majatüüpi ning mioksi matõrjala nämäd kõegõ paramas pidäväd. Kindlast tulõb suarõ üldkogos teemat aruta ning pä-räst tõsisi vaidlusi üldplaneeringussõ kogolepped sisse kirjuta. Sie ond suur tüe, sasja kordaminek jõlma Kihnu ning Tõstamua vallavaalitsustõ, arhitekthe liidu ning suarõ-elänike juurõlüemisetä ei põlõ võemalik.

Mia olõ sedä mielt, et piirangud ning kitsendusõd ond ette rambad asjad, paelu paramad ond otsusõd, sasjad ond ulkõs tehtüd. Võib-olla olõ mia liiga sinisilmne, aga mia usu küll, et mõistlikud kogolepped ond võemalikud. Kissi meitest ei tahaks elädä muajõlma kõegõ jõlusamate suardõ piäl?

Kasõ Mark, Manõja

Kasõ Mark ning Svea plaanvad Järsumäe Virve entsest Manõja-majast tehä laeva. Või ond äkest sie mõnõ ette suurõ lõjõnu koeng? Arhitekt Kiira Soosaar.

13. augustil pieti rahvamajas I Kihnu Tansu Päävä. Edekannõtõga esinesid ning DVD plaati "Kihnu tantsud" esitlesid Ingrid Rüütel ning Sille Kapper. Videoplaati "Üks pulmalugu Kihnust" tudvustas Angela Arraste. Muusiumi pildivalläpanök ning slaidiprogramm

kihnu tantsijatõst tõi uatajatõlõ miele mälestusi kaugõtõst aegõt. Kihnu tansu õpituba mielitäs taentsma üle 60 uvilise. Üritus jatkus õhta Vana-rahvamaja platsi piäl, kus Manõja Poestõ pilli järke tansiti suurõs ühtses ringis läbi üle 20 kihnu tansu.

Kihnu tantsud Tallinnas kirjutuslauual

Kihnu tantsutraditsioon on kuulus üle Eesti – vähemalt asjahuviliste seas. Traditsioon luuakse teatavasti alati olevikus, kusjuures minevikulist aimest, mida selleks kasutatakse, võidakse saada suulise pärimusena või mitmesuguste vahendajate abil. Eesti pärimustantsu minevikust huvitujad on juba ligi sajandi jooksul suuresti toetunud sõnalistele tantsukirjeldustele. Filmitud tantsude vaatamine muutus mugavaks alles digitaalajastu saabudes.

Esimesena ette võetud väike Kihnu osutus materjalihulga poolest suuremaks mis tahes teisest Eesti piirkonnast. Kuigi Kihnus algas tantsude kogumine suhteliselt hilja, Theodor Saare ja Herbert Tampere töödega 1930. aastatel (kui Kolga rannas ja Setumaal oli Anna Raudkats käinud juba 1913), on tänu järjepidevalt tänapäeva välja kantud traditsioonile Kihnus tansu väga palju salvestatud.

Stiilikonfliktist ajendatud uurimine

Materjalipuutusega ähvardasid juba Eesti Rahvaluule Arhiivi kogud, millele tuli täiendust Filmiarhiivist ja Rahvusringhäälingust, vanimad ülesvõtted seejuures aastast 1931 (tummad fragmendid tantsudest kalamies ja katarina lempsi).

Ei pea olema spetsialist, et näha

esimesel iseseisvusajal alguse saanud, nõukogude perioodil selgelt väljakujunenud ja taasiseseisvas Eestis rahvatantsuharrastuse peavoolupraktikana jätkava lavalise tantsustiili erinevust autentsest pärimustantsust. Nüüd väljendab osa inimesi soovi „pöörduda tagasi algallikate juurde“ ja otsib taga „originaalset“ või „loomulikku“ tansu. Ka rahvatantsujuhid arutlevad aeg-ajalt selle üle, kas Raudkatsi jt kirjeldatud eesti tansu rahulik vaoshoitud stiil tuleneb ettenäitajate kõrgeast või kas see üldse tõele vastabki. Pärimuse vajajad ja kasutajad tunnevad end niisiis ebakindlalt, kuna tants pole lasknud end küllalt üheselt jäädvustada või on vähe olnud võimalust vanema tantsupärimuse jäädvustustega tutvuda. Niisiis oli olemas praktiline vajadus hankida

seda minevikumaterjali, millele toetudes oma traditsioon tänapäeval taasluua.

Kui palju on Kihnu tantsu?

Filmi ja video kasutamine andis võimaluse kirjeldada ja analüüsida tantsu uuel põhimõttel. Senised kirjeldused olid koostatud nn ettekirjutavas stiilis ehk väljendasid seda, kuidas tants „käib“ – kuidas see peaks olema. Tantsu elava esituse või mälu järgi kirjeldades ongi selline meetod ainuvõimalik. Videote põhjal saab aga tantsu kirjeldada dokumenteerivalt, mis tähendab ühe konkreetse tantsija või paari esituse detailset ülesmärkimist, nagu see tegelikult on.

Uurimisprojekti ette umbes 50 tantsutüüpi, neist 32 on nüüdseks DVD-l, järgmisena ilmutusse kirjeldusteraamatusse tuleb aga ju-

ba vähemalt ühe võrra rohkem. Sest kes küll ütleks, kus algavad ja lõpevad Kihnu tantsud? Meelelahutusants on oma üldolemuselt teatavasti üle keskmise rahvusvaheline nähtus.

Tantsuvormide üldised moevoolud on ajast aega suhteliselt kergesti liikunud üle rahvaste- ja riigipiiride, omakeelsest kultuuriruumist rääkimata. Kui kaua peab tants olema kogukonnas kasutusel või mitu inimest peaksid seda oskama, teadma, Kihnu tantsuks nimetama, et ka uurija võiks nõnda teha?

Piir Kihnu ja muude tantsude vahel on muutlik, sõltudes ajast ja ruumist, esitaja isiklikust vaatepunktist

ja ka pealtvaataja vaatepunktist, tema isiklikust kultuurikogemusest. Uurimust kirjutades on aga ometi piir vaja kuhugi tõmmata. Kihnu tantsude DVD ja raamatu puhul sai ajalises plaanis piiriks kogu periood, mille kohta tantsu alalt andmeid on, aga juba ruumilises plaanis tuli otsustada, kas piiruda ainult Kihnu saarel salvestatud materjaliga või hõlmata ka see, kui kihnlased tantsivad mandril. Otsustasin viimase võtta sisse vaid juhul, kui see andis kvalitatiivselt uut infot saare kogukonna tantsutraditsiooni kohta.

Esitaja küsimus oligi teatud mõttes lihtne lahendada – analüüsisin ainult kihnlaste tantsitud tantsu. Teatavasti tantsitakse samu vorme üsna laialdaselt ka mandril tantsuklubides ning folkloori- ja rahvatantsurühmades. Pärast pikki kaalumisi jäid „Kihnu tantsude“ loetelust

Foto: Maria Michelson (Kuraga talu)

Kihnu tantsude ajaloost tantsimise

Rahvaste kõige vanemad tantsud olid seotud tavanditega ja neil oli maagiline tähendus. Hiljem tekkis meelelahutuslik seltskonnatants. Uusim nähtus on tantsimine organiseeritud esinemistel. Tavanditantsude maagiline tähendus on tänaseks enamasti unustatud. Ainsaks tantsuks, mille maagilisest funktsioonist mäletatakse Kihnus tänapäevalgi, on naiste sigivusmaagiline tantsimine vana kabeli müüridel või nende ümber. Alasti naiste sigivusmaagilisest tantsimisest katoliku kabelite juures 17. ja 18. sajandil on andmeid ka mujalt Eestist.

Vanimaks tantsuvormiks Kihnus on tegelikult liikumine suletud ringis (kihnu keeles *rattas*) pulmalaulude saatel, kuigi kihnlased seda tantsuks ei pea. Tõrjemaagiline tähendus on säilinud seoses vennasuitsu kombega, kui pruudi sugulased laulavad pulmamajja jõudes rattas vastupäeva liikudes erilist laulu suitsuses toas.

Enamus rituaalseid tantsu ongi seotud pulmadega. Pilli saatel tantsitud voortants, mille saatel käidi läbi kõik kohad pulmamajas ja õues, kannab samuti nimetust *ratas*. Selle võimalikku maagilist tähendust ei mäletata. Tänapäeval on säilinud rituaalne nooriku tantsimine peiupoisi ja peigmehe poolt. Mõlemad tõstavad ta tantsu lõppedes kolm korda üles, millel võis vanasti olla viljakusmaagiline või muu õnnetoov tähendus. Tantsides hoiab noorik kätt näo ees (*nuõrik* äbe-

neb). Sellelgi võis olla mingi kaitse- või tõrjemaagiline tähendus, näiteks kaitse kurja silma vastu.

Kadripäeva kombestik on samuti tantsimisel tähtis koht. Kuigi pole teada erilisi tantsu, eristuvad kadritantsud stiililt, olenevalt sellest, kas tantsivad maskeeritud või teised peolised. Kadrideks ümberkehastunud tantsivad rõhutatud koomiliselt, hoogsamate liigutuse, kehapainutuste ja trampimistega. Lõbustuslikud tantsud on samad mis pulmades, jaaniõhtul ja muudel pidustustel.

Varem tantsiti ka teisel jõulupühäl, kui mehed käisid mööda talusid, kus neile pakuti õlut ja pähkleid. Mh tantsiti ka *ratas*. Kas sellel oli mingi tähendus, pole teada, kuid *ratta* tantsimine seoses siirderiitustega (pulmad, talvine pööripäev) ei tarvitsenud olla juhuslik. On arvatud, et rattal võis olla maagiline tähendus nagu muudelgi tavanditega seotud „piiramistel“.

Lisaks perekondlikele sündmustele ja kalendritähtpäevadele tantsiti *üläljõstmistel* ja *nuõrikumajas*, talgutel, laeva vettelaskmisel ja veest väljatõmbamisel sügisel ning noormeeste sõjaväkke saatmise puhul korraldatud koosviibimistel.

Käidi koos ka spetsiaalselt tantsimas – suvel peamiselt männimetsa all, kus maa oli kõvem ja kuivem. Igal külal oli oma traditsiooniline tantsuplats. Tüdrukutel ei kõlvanud minna teise külasse tantsima – poisid löid varemuna seelikusabasse. 20. sajandi alguses tantsiti peamiselt

seekord välja nt kaerajaan, perekonnavalss, kiigadi-kaagadi ja jooksupolka, mille tantsimist Kihnus on küll nimetatud ja ka salvestatud, aga mis arvatavasti ei ole kunagi olnud märkimisväärses käibes. Seevastu on uurimusse hõlmatud aleksandra valss, mis jõudis Kihnu alles möödunud sajandi lõpul, aga tundub olevat hästi omaks võetud.

Läbi vaadatud tantsuesitusi oli veidi üle 350, kusjuures enamasti oli korruga tantsimas rohkem kui üks paar ja esitati korruga mitmeid variante. Kvalitatiivselt erinevaid variante on praeguseks kirjeldatud ei rohkem ega vähem kui 221.

Juba salvestuste põgusa vaatamise põhjal võib teha selge järelduse, et igal perioodil on aktiivses kasutuses alati palju vähem tantse, kui neid kogukonna mälus tegelikult leidub. On oma lemmiktantse, mis püsivad läbi aegade, vähesel määral muutudes. On tantse, mis on moes teatud aja, siis ununevad ja mõnikord tuuakse tagasi kooliõpetuse või esinemiste kaudu. Sellise õpetamise puhul omakorda mõned tagasitööd jäävad (kuhhaanuska, aissa), teised kaovad jälle (mitmed nn Marina tantse).

Tänapäeva killustunud ja kirju maailmaga võrreldes tundub ühe ajahetke üldtuntud aktiivne repertuaar isegi uskumatult väike – mõnel perioodil võib see olla vaid 4–5 tantse. Seejuures on alati vanemate inimeste mälus veel materjali, mis ei ole enam aktiivses kasutuses, ning käibel võib olla repertuaari, mida kasutab vaid väiksem osa kogukonnast.

Mida nõndaviisi teada saab?

Dokumenteerival kirjeldamisel tuleb „kuuldavale“ konkreetse tantsija „häääl“, mida küll paratamatult vahendab kirjeldaja, kuid mis on siiski oluliselt rikkalikum, vahetum ja täpsem ettekirjutavas kirjelduses

Foto: Siina Sepp (Kaerameisa talu)

domineerivast kirjeldaja kujutluspildist.

Tantsude videoanalüüsil ja dokumenteerival kirjeldamisel ilmnevad varem märkamata detailid, individuaalsed stiilid. Kuigi nimetasin stiile mitmuses, on eriti tähelepanuväärne kihnlaste üldise tantsustiili ühtlus, mida peamiselt iseloomustab tantsimine väga madalal päkkadel, peaaegu taldadel ja tantsijate sirge või õige vähe ette (paarilise poole) kallutatud hoiak. Mandri-Eestis on viimast vahel püütud järgi teha, kuid tulemus ei sarnane kuigivõrd kihnu tantsustiiliga. Videotelt tuleb ka välja, et nõtkumine põia- ja hüppeliigeses, mida on samuti vahel nimetatud Kihnu tantsu eripäraks, võib olla väga erineva amplituudiga tulenevalt nt pinna- või muusika tempost.

Üldine ja oluline on, et kõiki individuaalseid variante tantsitakse nii, et see ei takista seltskonna koos-

toimimist: varieeritakse liigutusi (samme, võtteid, pöördeid), liiklusk skeem ehk põrandajoonis on aga ühine. Mujal Eestis ei ole üksteisega arvestamine sugugi moes.

Ilmunud DVD „Kihnu tantsud“ on 21. sajandi esimese kümnendi lõpul tehtud valik, milles võeti võimalikul määral aluseks varasemaid uurimisandmeid ja kihnlaste (Marina Rooslaid, Rosaali Karjam, Veera Leas, Mare Mätas) antud teateid. Siinkohal suur tänu Ingrid Rüütlile, kes võimaldas omakogutud ja veel avaldamata materjale kasutada. Ometi olen ma valikuid tehes ilmselt riskinud sellega, et nii mõnigi kihnlane võib leida plaadilt tantsuvarianti, mida ta isiklikult üldse õigeks ei pea ning tal on selleks tuline õigus. Samuti on kihnlastele kindlasti teada tantsuvariante, mis kaamerasilma ette pole jäänudki.

Pärimustantsude jäädvustused peaksid aitama mõista, kuidas on

kogukond erinevatel aegadel oma traditsiooni loonud. Kuidas aga mõjutab materjalide uurijapoolne mõtestamine ja avaldamine kogukonnasisest ja -välist traditsiooniloomet edaspidi, see on väärt edasist jälgimist. Vaid veidi üle aasta tagasi ilmunud Kihnu tantsuviiside CD on näiteks juba leidnud üsna laialdast kasutust rahvatantsijate harjutussaalides ning andnud inspiratsiooni uute autoritantsude loomiseks. Paljud Eesti tantsuharrastajad ootavad pidevalt ja kannatamatult „uut“ pärimusmaterjali, neid lähema ja kaugema mineviku elemente, millele tuginedes ehitada taaskord üles oma traditsioon, tunda kuuluvust ja turvatunnet. „Kihnu tantse“ tunnetavad oma mineviku osana ka paljud inimesed väljaspool Kihnu saart.

Sille Kapper,

pärimustantsu uurija ja õpetaja, Tallinna Ülikool

te tavad ja olukorrad

neljapäeval ja pühapäeval. Kui pärast sõda ehitati Kihnu rahvamaja, hakati tantsimas käima ka laupäeviti ja muudel päevadel. Katrin Kumpan meenutab 1965. aastast: „Neli korda nädalas näidati rändkino. Peaaegu igal õhtul tahtsid tüdrukud peale kino tantsida, muretseid ise pillimehe ja umbes kolm tundi uhasid tantsida. Sellist tantsuhimu tänapäeva tüdrukutel ei ole“.

Ometi on spontaanne tantsimine ka tänapäeval Kihnus väga populaarne. Sealjuures on säilinud tava tantsida kõiki seltskonnatantse ringis.

Uus tava on esinemine Kihnu tantsudega organiseeritud üritustel: turistidele mõeldud programmides kodusaarel, samuti mitmesugustel festivalidel jm üritustel kodusaarel ja väljaspool, ka välismaal. Esinejaks on peamiselt folkloorirühm Kihnumua, kes tegutseb Katrin Kumpani juhtimisel juba üle 45 aasta. Rühma liikmeskond on pidevalt muutuv ja kindlat koosseisu polegi, sest traditsioon on elav. Vanemad liikmed on toonud oma tantsuoskused rühma kaasa ning folkloorirühm ongi eeskätt vanade pärimuslike laulude ja tantsude alalhoidmise ja edasikandmise organiseeritud vorm.

Mitte üksnes koht ja esitussituatsioon, vaid ka esinemine ise tingib mõningaid erinevusi spontaanselt seltskonnatantsust – tantsud on lühemad, stiil ühtlasem, normeeritud ja vaoshoitud.

Kihnu noortele on tantse õpetanud ka Veera Leas. Lapsena osales ta Kihnumua rühmas, hil-

jem Viljandi Kultuurikolledžis õppides omandas ta rea Kihus vähem tuntud tantse Marina Rooslaidilt ning koostas nende põhjal oma diplomitöö. Koolilastele on tantse õpetanud ka Anne Buravkova jt õpetajad.

Seltskonnatantsude taustast ja levikust

Vanim ja veel 19. sajandi keskpaiku ainus tavandiväliline seltskonnatants Kihnus oli labajalg ehk *mualugu*, mis tuli käibeile ilmselt enne usuvahetust 1840 a. ning hakkas taanduma 1930. aastatel. Nagu enamik hilisemaidki tantse, pärineb see ilmselt Kesk-Euroopa talupojatantsudest. Kõige sarnasem teadaolev tants on poola obo-

rek. Polka on jõudnud Kihnu arvatavasti 1870. aastatel Taanimaalt.

Kontratantsude tunnustega tantsud, nagu *kalamies* võisid olla tuntud samuti 19. sajandi lõpul, kuid andmeid selle kohta pole. 1850. a. sündinud Liis Alas on öelnud 1933. a., et *kalamies* ja *neljapäev* on „võrdlemisi uued tantsud“. *Kalamies* on üldse kõige originaalsem tants Kihnus, millele otsesid vasteid mujalt ei ole teada, kuigi selle elemendid on tuntud laiemalt. Ka *kolmõpuari*, *katariina*, *üks-kaks-kolm-neli-viis-kuus-setse*, *varõs*, *valss*, *kihnumua* ja *sõrmõlugu* kandusid Kihnu ilmselt 20. sajandi alguses.

Pärast I maailmasõda levisid Kihnus nagu mujalgi Eestis rahvusvahelised seltskonnatantsud padespaan (prantsuse keeles „hispaania tants“), Poola päritolu *krakovjakk* ja Ungari *vengerka*. Need levisid samal ajal samade viisidega ja lähedase tantsuliikumisega ka Peterburi ümbruses, Ingerimaal ja Soomes, mistõttu on arvatud, et need lähtusid Peterburi kõrgseltskonnast, kus need olid populaarsed. Kuid oma osa uuemate seltskonnatantsude levikul võis olla ka I maailmasõjast tagasipöördunud sõduritel. Kindlasti tõid nad kaasa vene meeste tantsu *kamaruski*, mida Kihnus nagu mujal Eestiski kutsuti *russki*. Samuti pärineb neilt komme tantsida ringis vastupäeva, kuna varasem oli päripäeva liikumine (andmed T. Saarelt).

Jätuk pöördel >>

Mõnda muusiumist

Rida tantse, nagu aissa, (k)uhhaanuska, subota jm on Kihnu mehed Jüri Vahkel, Nikolai Pull, Theodor Vesik, Jakob Sutt jt toonud 1930. aastatel Tallinnast tantsukursustelt. *Tõmbajurka* tõi Marina Roosleid 1930. aastatel enne Ruhnu asumist Pärnumaalt Pootsist. Varem tantsiti sama meloodia järgi Kihnus polkat.

Marinalt jt vanematelt naistelt oleme 1956. a. üles tähendanud sellised tantsud, nagu *itata*, vares (täiesti erinev varasemast *varosõst*), *valtsemuur*, hüppetants, *tango*. Need on tundmatu päritoluga tantsud, mis Marina sõnade kohaselt olid Kihnus tuntud enne tema Ruhnu siirdumist.

Valtsemuur lähtub ilmselt prantsusekeelsest kujust Valse d'amour (armastuse valss) või *valts* „L'amour“ (valss „armastus“), *tango* ei sarnane tangoga ning nimetus on ilmselt samuti mingi võõrsõna moonutis, nagu ka *itata*. Ka meloodiad on võõrapärased.

Tantsud võivad pärineda samuti mingitelt tantsukursustelt, mida korraldati ms ka Pärnus, kuid konkreetseid andmeid selle kohta pole.

Nimetatud tantsud pole kunagi olnud Kihnus väga populaarsed ning olid vahepeal täiesti ununenud, kuni neid hakkas oma rühmale uuesti õpetama Veera Leas. Spontaansesse käibesse pole need siiski läinud. Uusim tants, mis on Kihnus täiesti omaks võetud, on setudelt õpitud aleksandravalss.

Omaette teema on naiste ja meeste roll tantsukultuuris, millel pole võimalik pikemalt peatuda. Mainigem vaid seda, et enamuse tantse on Kihnu toodud meeste poolt, kuid tantsupõrandal on alati domineerinud naised. Tähelepanuväärne on laste, eriti tüdrukute tantsuoskus ja tantsulembus.

Lõpetuseks

Niisiis elavad tänapäeva Kihnus erinevaist aegadest pärit tantsud, alates suletud ringisliikumisest regi-värsiliste pulmalaulude saates kuni 20. sajandi alguse rahvusvaheliste seltskonnatantsudeni. Püsinud on tava tantsida kõiki tantse ringijoonel.

Ehe pärimus ja selle teadlik omandamine harrastusrühmades, tantsimine ehedas situatsioonis ja organiseeritud esinemistel on Kihnus omavahel tihedalt põimunud, nagu pole ka piire taidlusrühmade liikmete ja eheda pärimuse kandjate vahel.

Folkloorirühma liikmed ongi pärimuse kandjad. Nende enese hinnangu kohaselt pärimuse teadlik hoidmine ja osalemine folklooriharrastuses seob kogukonda ühtseks tervikuks, annab elule jõudu ja tuge ning võimaldab anda oma kogemusi edasi lastele (Ingrid Rüütel, Ene Margit Tiit, Pärimuskultuur Eestis: kellele ja milleks II, 2006, lk. 233).

Tantsud, nagu ka laulud, rahvarõivad ja kollektiivsed tavad on hoidnud ja tugevdanud kogukonnatunnetust ning aidanud kindlustada selliseid kihnlaste jaoks tähtsaid meelesõnumeid, nagu sisemine tasakaal, südamerahu ja rõõmus meel (samam, lk. 218).

Ingrid Rüütel

2011. aasta piäle tahakohe mõtöldös tulõb kõegõ ennemä miele, et Kihnu muusium sai Esti sisearhitekthe liidu interjööri preemia ajalooliste uõnõtõ ulkõs ning valiti Esti muusiumide aujõnõna „Muuseumirott 2010“ nominendiks.

Muusiumi aerpasi tegemisi akkas selle aasta suatma viiuli iäl – Kihnu Kultuuriruumi korraldusõl õpõtassõ kihnu lapsi muusiumis viiulid mängmä. Õpõtajas ond Kuraga Mari, kissi oma rõemsa olõmisõ ning lauluiälegä kõiki iä tujuga nakatab.

Esimene vabatahtlik, kissi sui algusõss ütles, et tahab kudagid vabatahtliku tüegä muusiumi aita, oli Noodimäe Terje. Miol praegu üsä äbü mõtõlda, kudas tämä umikust õhtani süemätä-juõmata ülgepüü näitusõ tekstä arvutissõ trükkis – meitel läks enne Kihnu Mere Pidü naa kiireks, et tiägid, kudas Terjetä valmis olõks jõudn!

Koldõ Kaisa tõi annõtusõna muusiumi pissikse riesi, sasja nende pere oli kiriku tagant põllalt leüdn – kissi sedä tiäb, kaua sie mullass oli või kis tedä omal aal kandis?! Kaevandu Leeli annõtas lutõri-aegsõ kirikuraamatu, Niidu Joel 100 aasta tagusõd tegutsõmisjuhissõd tulõkahju korral Kihnu valdõs, Aava Leeda andis kjõndad, Lohu Ella sukad, Kasõmaa Ella Jõnnu tuõdud piiniksevõltsõ rätiku. Aitima kua kõikõ nendele, kissi pissikse raha iest vanavara muusiumilõ müüsid!

Kihnu Mere Selts võttis oma juurõ oeda muusiumi obosõratad ning tõi meitele oeda kivilae-

Rahvusvaheline avalikkus kohtõs kudumise päe - 11.06.2011 - muusiumi õuõ piäl.

va joonisõd.

Sui läbi Kihnu Muusiumis üläl oln Anne Helene Gjelstadi voto-näitus iäkätess kihnu naestõst oli porikuuss ning engetekuu esimese puõlõss uata Pärnus Uio Kunsõ Muusiumis ning 16. novembri päävä avati sie Toompiä lossis. Kihnlastõ värvikirevi riidi ond sügüsette Riigikogo uõnõss nähä oln juba mõjõtmõsi aastu. Selle traditsiooni algatamise iest olõmõ tänulikud Mark Soosaarõlõ. Tavaliselt oli Kihnu päävä toimumise kohaks alumise korrosõ vestibüül, kus laulti, tantsiti ning müüdi leibä ning käsütied. Selle aasta läksime korros kõrgõmalõ, kus Riigikogo esimies Ene Ergma näitusõ SUUR SÜDÄ, TUGÕVAD KÄED avas.

Kuigi meie, luust ning lihast kihnlasõd, akkasimõ puari tunni pärast uio valla bussiga Kihnu puõlõ vurama, jäid pildid Riigikogo uõnõssõ Kihnut ning kihnlasi miele tulõtama.

Selle aasta ilmus esimest korda muusiumi kaalender, mis kogo

Võrguljõna kudumist õpõtab Aia Mann.

pandud pildivõistlusõ „Kihnu aastaring“ tüedest.

Selgus, et võerad muusiumikülästajad tahtvad iä mielegä pitkemält muusiumis olla ning mõnda kihnu asja õppi, kõegõ populaarsõm oli siärepaela punumise tüetuba.

Noodi Maie

Südamlik ning armas jõulupidu

Jõulud ond tähtis pühä kõikõ jaos, aga eriti suurt rõemu tundvad sellest kõegõ pissiksemäd – selle pärast saigid

Kihnu mudilastõ jõulupiost armas, südamlik ning siiras kogosuaminõ jõuluvanaga.

Jõuluvana oli lastõ-aa perese uõtõt – laulud ning salmid olid kõikõl ette selged. Olõks siis viel aenult laulud ning luulõtõsõd! Neli vanõmad lastõ-aa tüdrikud mängsid jõuluvanalõ Kuraga Mariga seltsis viiulid, mis oli erakordnõ edeastminõ. Võib enäm kui kindel olla, et naa pissiksed lapsõd teste jõulupidudõl viiulid ei mängä.

Mõistagid ei lähä Kihnus üksikid pidu jõlma tansuta kaudu ning lapsõd võtsid tansuringi kua jõuluvana. Jälle korra saemõ selgust, et jõuluvana ond rahvusvahelinõ tegeläne ning mõestab kõiki tehä – põhjamuualt tuln taadil olid kihnu tansud selged ning lühükse aaga õppis ta ää kihnu kiele.

Lapsõd ise olid imetõrõdad ning julgõd, aasid jõuluvanaga

muhedad juttu ning kua kõegõ pissiksemäd lugõsid oma luuletusõ jõlma kartmata ede. Mudilastõ jõulupidu oli vägev ning tõi jõulud egäuhe südame ning mõtõtõssõ.

Anu Saare

Selle aasta kõegõ vahvam ning populaarsõm luulõtõs oli kihnukielne ning lastõ-aa õpõtaja Järve

Elme kirjutõt:

Tere, tere jõulumies, uõtamõ sõjõnd ikka viel! Kartsimõ, et lähäd Ruhnu ning et jõvagid Sia Kihnu.

Nüüd ond meitel rõemus miel, et Kihnu jõudsid jõulumies. Täntsma tahaks akata, et sia suaks pækka jagada.

Sinodaalne liturgia Kihnus

Septembri viimase laupäeva õhtul kogunes Munalaiu sadamasse päris tavatu seltskond, et üheskoos Kihnu sõidata. Et mõni vaimulik Kihnu sõidab, on päris tavaline, liturgiad toimuvad ju Kihnu kirikus regulaarselt, isa Viktor on neid igakuiselt toimetamas. Aga et vaimulikke korraga nii palju on, seda tihti ei juhtu.

Mis siis põhjustas parvlaeval "Amalie" sellise suure vaimulike kontsentratsiooni?

Pühapäeval, 25. septembril peeti Kihnu püha Nikolaose kirikus sinodaalne liturgia.

See on kõige lühem ja asjaga mitte kursis olevale inimesele ka tõenäoliselt kõige vähem ütlev vastus eelnenud küsimusele ja pigem tekitab uusi küsimusi.

Mis on sinod? Mida tähistati? Miks Kihnu? Ehk küsiks minagi selliseid küsimusi, kui ma igapäevane kirikuline ei oleks.

Sõna sinod tuleb kreeka keelsest sõnast "sinodos" ja tähendab kogu-

nemist. Kirikulooliselt tähendab see kirikukogu ja samas ka piiskoppide kogu. Piiskoppide kogu – Püha Sinod – on igal iseseisval (autonoomsel või autokefaalsel) kirikul. Ka Eesti Apostlikul Õigeusu Kirikul. Pärast Eesti Vabariigi sündi 1918. aastal hakkasid ka Eesti õigeusklikud, olles sel hetkel veel piiskopkonnana Vene Õigeusu Kiriku osa, püüdlema iseseisva kiriku loomise poole.

See päädis 1923. aastal Konstantinoopoli patriarh Meletiose poolt väljaantud aktiga ("tomos"), milles muuhulgas räägitakse ka vajadusest jagada Eesti ala kolmeks piiskopkonnaks ning valida ja pühitseda neid juhtivad piiskopid. Erinevatel põhjustel jõuti selle akti täieliku täitmiseni alles 2008. aasta jaanuaris, mil Tartus ja Pärnus pühitseti piiskopid – piiskop Eelija Tartu piiskopiks ja piiskop Aleksander Pärnu ja Saare piiskopiks. Nemad koos metropoliit Stefanosega, kes on ühtlasi Tallinna peapiiskopkonna ja kogu meie kiriku pea, moo-

dustavad Eesti Apostliku Õigeusu Kiriku Püha Sinodi. Kui kõik Sinodi liikmed üheskoos teenivad, leiabki aset selline toiming – sinodaalne liturgia.

Nemad kolm on isekeskis kokku leppinud, et aasta jooksul peetakse üheskoos vähemalt neli liturgiat. Esimese eesti soost õigeusu piiskopi püha Platoni märtrisurma mälestuspäeval 14. jaanuaril Tallinna Issandamuutmise Kirikus, kus on ka püha Platoni haud. Tallinna pühade Siimeoni ja Hanna auks 3. veebruaril kui metropoliidi katedraalkiriku templipüha. Tartu Jumalasünnitaja Uinumise Kirikus mälestatakse kõiki Eestimaa pühasid teisel pühapäeval pärast nelipüha. Ja neljas ühine teenistus peetakse Pärnu ja Saare piiskopkonnas septembrikuus, tähistamaks meie kirikule iseseisvuse andnud akti jõustumist 1923. aastal.

Nõnda siis on meie kirikule autonoomia andmise igaaastane tähistamine Pärnu ja Saare piiskopkonna korraldada. Kahe aasta eest tehti seda Pärnus, möödunud aastal Kuressaares ja nüüd siis Kihnus. Et möödunud aastatel see üritus Pärnus ja Kuressaares peeti, on loomulik – on ju need piiskopkonna suuremad keskused. Miks aga Kihnu? Sellel on oma kindel põhjus.

Kihnu kirik tähistab sel ja tuleval aastal oma 150. aastapäeva õigeusu kirikuna. 1861. aastal otsustas juba 14–15 aasta eest usuvahetuse tagajärjel tekkinud Kihnu õigeusu kogudus ehitada olemasolev luteri usu kirik ümber õigeusu kirikuks, sisustades selle ikooniseina ja muu õigeusu kirikule omasega. Seda aastarvu (1861) kannab säilinud üm-

berehitamise projekt. Kiriku kasutusele võttu õigeusu kirikuna saame aga tähistada tuleval aastal.

Nõnda siis pühapäeval, 25. septembril veidi enne kümnet oli Kihnu kirikus rohkem elevust, kui ehk tavalisel liturgial. Kirikurahvas on kogunenud. Koorilauljad vaatavad viimast korda üle lauluraamatud, kust ja mida laulda. Isa Viktor lõpetab armulauaandide ettevalmistamise. Preestrid Stefan ja Arseni Tartu ja Aleksander Tallinna piiskopkonnast vaatavad veel üle teenimiseks vaja minevad asjad. Kirikukellad hakkavad lööma, sisse astuvad piiskopid: metropoliit Stefanos, piiskop Eelija, piiskop Aleksander ning arhidiakon Justinus. Piiskoplik teenistus algab piiskoppide avaliku rõivastamisega ja seda saatvaid, ütlesin isegi, tegevust kommenteerivaid palveid kuulevad kõik kirikulised. Algab liturgia, palved ("ekteeniad") järgnevad palvetele, jutluse peab metropoliit Stefanos, seejärel jälle palved ja armulaua pühitsemine – liturgia kese. Peagi on liturgia lõppenud. Rahu.

Usun küll, et rahu ja heameel valdasid kõiki, kes sellel ilusal ja pühalt teenistusel osalesid. Liturgia lõpul tänas metropoliit Stefanos kõiki, kes Kihnu kiriku hea käekäigu pärast nii minevikus kui tänapäeval vaeva on näinud ja näevad.

Tänulikena lahkusid külalised pärastlõunase "Amaliega".

Tänu headele vastuvõtjatele: Annelyle, Viljole, Paalile, Ingvarile, koorile, koguduse ning muuseumi rahvale, kindlasti Talvile. Andestagu see, keda unustasin nimetada. Tegelikult tänud kogu saare rahvale.

Arhidiakon Justinus

Kihnu kielekoja tüest ning tegemistest

Kihnu Kultuuri Instituudi tegevusõ üks piämissi ülesandõsi ond kihnu kiele säilitämine, kogomine, levitamine, publitsierimine ning arõndamine.

Puari omatüetäjägäsioksi ülesandõsi ond üsã raskõ täütã. Oli taris inimesi, kissi annaks nõu, soovitusi ning uataks üle trükki minevä matõrjali. Kasõ Mark tegi kielekoja moodustamisõ edepanõku.

Kihnu kielekoja esimene kogosuaminõ oli 2008. aasta viinakuu 27. päävä. Sellest ajast piãle käüãd koos Antsu Juta, Arvi Erle, Arvi Maie, Kaja Jaan, Kaevandu Leili, Koldõ Külli, Lehe Mitta, Liänemetsã Reene, Lohu Ella, Lohu Anneli, Neeme Salme, Noodi Veeda, Oru Vilma, Tooma Vilma, Ärmã Roosi. Nõuandajad ond vabariikis tuntud murdõuurijad ning õpõtajad Joel Sang ning Karl Pajusalu.

Kielekoja koosolõkud on lahtisõd, st kõik, kissi tahtvad, võevad tulla ning oma sõna segã üteldã. Sedã võemalust ond mõnõd kasutan, aga kielekoja arvatõs võiks olla sioksi rohkõm.

Kogosuamistõl ond arutõt ette paeludõ teemadõ üle, ennekõikõ ikka kihnu kielt puudutatavõ teemadõ üle. Mõnõkorra lähãb päris tullisõks vaidlusõks, eriti kui jutt käüb kihnu kiele kirjutamisõst. Asi ond selles, et külades riãgitãsse ette paelu sõnu erinevãt muõdi.

Kogo ei põlõ viel leppütüd siok-sõtõss asjõss:

kudas ond õigõm kasuta tingivã kõnõviisi tunnust, kas -ks või -ss, näiteks *mia tahaks/tahass koo minnä või mia ei tahaks/ei tahass viel koo minnä*.

Samamuõdi ond üsã paelu vaiõldud ning ei põlõ üksmielt saavutõt saava kiãnde lõpu osas, sasi ond kua kirjakeeles -ks, Kihnus kasutasõ kua -ss. Lahtinõ ond sissütlevã kiãnde märkmine, kas -s või -ss, näiteks *marjad ond korvis/korviss*.

Praegu ond „Aabetsiss” ning „Kihnlasõ emãkiele” raamatuss mõlõmad variandid, sasi kiele õpemisõ tieb raskõmaks ning tekitãb õppijatõs segãdüst.

Ikkagid piãb ütlemã - vaidlustõs sünnüb tõdõ - enamjaolt jõudassõ kogolepeteni.

Kielekojas ond analüüsitud kua

kihnukielsi raadiusaatõsi, nende tegijãtele ond antud tahakohe sidet kiele kasutusõ kohta ning pakutud vällä omaltpuõlt teemasi, saesja võiks viel raadius riãki.

Kielekoda ond aitan kogo korjata sioksi sõnu, mis enãm aktiivsõs kielekasutusõs ei põlõ. Südãme tieb soojaks sie, kui mõni inime astub sio juurõ ning annab papri, kussõ ond kirjutõt ulk kihnukielsi vanõmasi sõnu või mõni vana laul, pilt, lisadõs - ehksuad neid kusagil kasuta. Aitima kõikõlõ! Sõnad ond lãin e-sõnavarassõ, vanu laula olõmõ lauln kihnlasõ ülãljõstmisõl lõnnõs ning pildid sai muusium omalõ.

Kõikõ kuõli õppõmaterjalidõ puhul ond kielekoda enne nende trükki andmist oma edepanõkud tein.

Kielekoja edevõtmisõl ond korraldõt isetehtüd luulõtustõ ning juttõ võistlus, sasjast said osa võtta õpilasõd ning täüskasun inimesed. Paramad tüed ond Kihnu Kultuuri Instituudi kodolehel ülãl ning plaanis ond vällä anda kua nendest raamat.

Puaer aastad tahakohe oli kua uudissõnadõ võistlus ikka sellepã-

rãst, et esti kiele tuln uudõlõ sõnadõlõ mõtõlda kihnukielne oma sõna. Sellest võistlusõst võtsid aktiivsõlt osa kuõlilapsõd.

Kãesolõv, 2011. aasta oli kielekoja liikmetele tüerõhkõ. Tüetãti lãbi kogo „Aabetsi” ning „Lugõmiku” sõnavara e-sõnastiku jaoks. Egãss kuuss olid nõupidãmised ning egã korra oli kua kodonõ tüe tehã nagu kuõlilastõl - mõtõlda vällä jõlusi lausõsi. Siis arutasimõ, mjõksõd lausõd ond kõegõlõ paramad ning kasutamõ sõnastikkus.

Nüüd seesãb ies samalaadnõ tüe, sellepãrast et 2013. aastal ond planeeritud vällä anda „Kihnu-esti sõnaraamat”. Taris ond lãbi uata terve e-sõnavara.

Tulõva aastal tahaks pakku oma abikãe kua vallasõ sooviga, et Kihnus olõks ülãl kihnukielsed tieviidãd.

Kielekoda tahab oma soovitõstõga juurõ aita kihnu kiele säilõmisele ning selle arõndõmisele.

Kihnu kielt ning kultuuri tulõb arõnda mitte üksi Kihnu pãrast - sie ond samavõrrã olulinõ terve esti rahvalõ ning laiõmaltkid.

Sarapuu Silvi

Kihnu kielelõ ond 2011. aasta ilmun

“Täheke”

Terves Estis tuntud lastõ aakirja kihnukielne numbõr tehti koostües SA Kihnu Kultuuriruumiga. Jutud, salmid, koomiksid - kõik kihnu kielelõ ning Kihnu lastõ tegemistest.

SA Kultuurileht lasteajakiri

“Aett, eit ning mia”

Pissikse kihnlasõ esimene raamat, iã tarvita lastõaidõs või kuõli esimeses klassis. Koldõ Külli ning Kasõ Margi tekstid, Mari Kaarma värvipildid. Laps suab osa piltã ise kua äã värvõ.

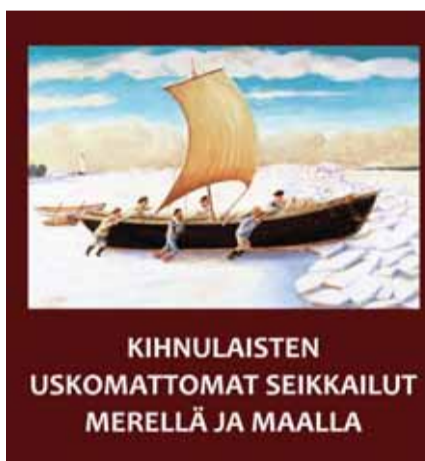
Kihnu Kultuuri Instituut 2011.

“Kihnu kaalender 2012”

Trükisess ond äã märgit kihnlasõlõ olulised tähtpããvãd, pühãd, kuufaasid, varjutusõd, lõpupããvãd, pããvãtõsusud ning -luuja minekud. Pildivõistlusõ KIHNU AASTARING võedutüede kõrvõs ond voto tegijã njaopilt ning lühõke kommentaar. Kaalendri kujundas Lea Tammik.

Kihnu Muuseum 2011

“Kihnulaisten uskomattomat seikkailut merellä ja maalla”

Luud Uiõtõua Jõnnu, Naada Juku, Karjamua Juani, Ipi (Harri Vesiku), Kuuri Juani (Jaan Umbi), Jãrsumãe Virve elust. Üks ette vägev lugõminõ kultuuriuvilisõlõ suõmlasõlõ. Tõlkn Mikko Virta ning Tuija Kokko.

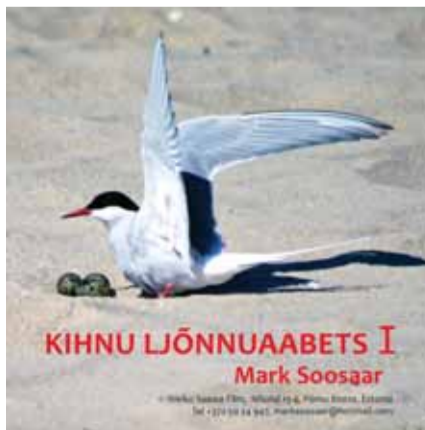
Kihnu Kultuuri Instituut 2011.

“Kihnu lõnnukaalender 2012”

Uiõtõ aasta ond Kihnu Instituudi kaalendri piãtegelãsed kihnukielsed lõnnud. Kosslu, kuõlla, merearaku, idisi, juesa, kormonauta ning teisi lõnda pildistãs Kasõ Mark. Kaalendri kujundas Vaiko Edur.

Kihnu Kultuuri Instituut 2011.

“Kihnu lõnnuaabets I”

ond loodusvideo, sasi õpõtãb äã tundma tosinãt kihnukielset lõndu. Lõndõst riãkvãd Jãrsumãe Virve, Liãne Ainu, Tiidu Mari, Neeme Salmõ, Tooma Vilma, Vanajuri Anni, Lehe Mitta, Nõlvaku Mitta, Ansu Kusti, Juhma Hillar, Pãrnã Raigo. Vilmis Kasõ Mark.

DVD, 30min, Weiko Saawa Film 2011.